

Afrapportering

Advisory board for digital litteratur

Indhold

Indledning.....	2
Projektets baggrund	2
Projektet formål:	3
Projektets aktiviteter	3
Aktiviteter i relation til fokus 1	4
Aktiviteter i relation til fokus 2	4
Aktiviteter i relation til tema 3.....	5
Succeskriterier og efterfølgende drift	6
Succeskriterier i relation til fokus 1	6
Succeskriterier i relation til fokus 2	6
Succeskriterie i relation til fokus 3	7
Den videre drift	8
Bilag 1: anbefalingerne	9
Anbefaling 1: At der oprettes en selvstændig digital formidlingsplatform i regi af Litteratursiden.dk	11
Anbefaling 2: At den digitale litteratur katalogiseres, og at der udarbejdes lektøruddtalelser på den	12
Anbefaling 3: At der etableres en årlig prisuddeling for digital litteratur	13
Anbefaling 4: At der etableres undervisningsforløb i digital litteratur målrettet skole- og gymnasiale klasser med fokus på digital dannelse.....	14
Anbefaling 5: Fortsat kompetenceudvikling af bibliotekspersonalet	14
Bilag 2: Vedr. rettigheder til den digitale litteratur	16
Bilag 3: Lektøruddtalelser	19
Bilag 4: Åben invitation til udstilling	20
Bilag 5: Power point præsentation ved ELO-konference i Porto juli 2017	21

Indledning

Projekt Advisory Board for digital litteratur var et overbygningsprojekt støttet af Slots- og Kulturstyrelsen. Projektet fandt sted fra maj 2016-juni 2018.

I projektgruppen indgik Helsingør Kommunes Biblioteker ved Simon Brørup, Albertslund Bibliotek ved Sigrid Radisch Bredkjær, Roskilde Bibliotek ved Martin Campostrini, Herning Bibliotekerne ved Anne Juul Andersen, Litteratursiden.dk ved Lise Vandborg og Thomas Glud og Aarhus Bibliotekerne ved Lise Kloster Gram.

I denne afrapportering fremlægges projektets resultater. Afrapporteringen indledes med en gennemgang af projektets baggrund og formål, og afsluttes med en vurdering af projektets resultater set i relation til succeskriterier og implementering af projektresultater.

Tre af rapportens bilag kan være af særlig interesse for det videre arbejde med digital litteratur.

Bilag 1 indeholder projektets fem anbefalinger til, hvilke tiltag der skal iværksættes, for at sikre at den digitale litteratur på sigt kan formidles via folkebibliotekerne på linje med anden litteratur. Bilag 2 fokuserer på den digitale litteratur i relation til rettighedsspørgsmålet og bilag 3 indeholder en guide til lektørdtalelser på digital litteratur.

Projektets baggrund

Den digitale litteratur¹ var og er fortsat i vækst, og såvel internationale som nationale eksempler på digital litteratur viser, at der kommer stadigt flere aktuelle og vedkommende værker af høj kvalitet.

På bibliotekerne i Danmark havde en lille håndfuld projekter gennem de foregående år med udstillinger og anden formidling gjort sig en række erfaringer med det praktiske arbejde med formidling af digital litteratur. Erfaringerne herfra var, at det gav rigtig god mening at arbejde med digital litteratur på bibliotekerne. Men erfaringen var også, at det var et meget ressourcetungt og komplekst område. Den primære årsag hertil var, at den digitale litteratur ikke indgik i bibliotekets litterære kredsløb.

- Der blev ikke skrevet lektørdtalelser på digital litteratur.
- Der foregik ingen overordnet udvælgelse/kuratering af den digitale litteratur.
- Med undtagelse af SMSnoveller blev den digitale litteratur hverken indkøbt eller udlånt.
- Den digitale litteratur indgik ikke som en søgbar del af folkebibliotekernes materialesamling.
- Der fandtes ikke en nationalhjemmeside, der med biblioteket som afsender formidler den digitale litteratur (med undtagelse af litteratursiden.dk som i temaet *Litteraturen finder sted* har formidlet de vigtigste tendenser).
- Der manglede kompetenceudvikling af den enkelte medarbejder lokalt i relation til viden om og formidling af den digitale litteratur

Konsekvensen var, at det bibliotek der ønskede at formidle den digitale litteratur, ikke havde noget at støtte sig til, men hver gang måtte starte forfra og selv forsøge at orientere sig i den digitale litteratur og herefter vurdere, hvilke værker der egnede sig til at blive præsenteret og hvordan.

¹ Digital litteratur defineres i denne sammenhæng eksklusiv netlydbøger og ebøger.

Dette var selv sagt en meget stor og for de fleste en uoverskuelig opgave. I sidste ende betød det, at brugerne kun sporadisk fik adgang til digital litteratur via biblioteket.

Projektet formål:

Projektets formål var at understøtte brugernes (både børn og voksne) fremtidige adgang til digital litteratur via biblioteket ved at analysere, konkretisere og realisere initiativer, der indsætter den digitale litteratur i biblioteks litterære kredsløb på nationalt niveau.

Herunder:

1. I samarbejde med det litterære kredsløbs aktører, at analysere den digitale litteraturs mulighed for at indgå i bibliotekets traditionelle litterære kredsløb med afsæt i nedenstående tre undersøgelsesfelter.
 - a. Undersøgelsesfelt 1: Kan den digitale litteratur kurateres nationalt og indgå i bibliotekets samling som poster i det nationale bibliotekskatalog? Herunder undersøgelse af rettighedsspørgsmålet.
 - b. Undersøgelsesfelt 2: Hvordan kan den digitale litteratur i højere grad indgå i bibliotekernes nationale formidling digitalt (Litteratursiden.dk)?
 - c. Undersøgelsesfelt 3: Hvilken rolle kan den digitale litteratur spille i forhold til digital dannelse?
2. At udvide og professionalisere et netværk omkring digital litteratur nationalt og internationalt.
 - a. Etablering af partnerskabsaftale med Electronic Literature Organisation (herefter ELO) (<http://eliterature.org/elo-history/>).
 - b. Realisering af et bredt forankret netværk, der øgede interessen for og kendskab til digital litteratur på en større andel af landets biblioteker, samt understøttede kompetenceudviklingen lokalt.
3. At producere og formidle information om digital litteratur, der kunne benyttes nationalt.
 - a. Udarbejdelse af lektørlignende udtalelser på danske eksempler på digital litteratur.
 - b. Kuratering af værker, der egner sig til visning på biblioteket. Herunder tilbud om support med afsæt i erfaringer fra tidligere udstillinger med digital litteratur.

De trefokusområder præsenteret her benævnes efterfølgende fokus 1, fokus 2 og fokus 3.

Projektets aktiviteter

Nedenfor præsenteres projektets væsentligste aktiviteter i relation til de tre fokusområder.

Aktiviteter i relation til fokus 1

Projektets væsentligste opgave har været at komme med anbefalinger til, hvordan den digitale litteratur fremadrettet kan indsættes i kredsløb, som folkebibliotekerne er i stand til at navigerer i. Vi har i processen afholdt møder med forfattere af digital litteratur, forskere på området fra AAU, AU og SDU, centrale personer fra DBC og talt med biblioteksprofessionelle i netværket for litteraturformidlere og ved projektgruppens workshop om digital litteratur. Herudover har projektgruppen deltaget i Electronic Literature Organisation (ELO) festival for digital litteratur. Endeligt har vi naturligvis trukket på projektgruppens samlede erfaringer med formidling af digital litteratur.

Søren Pold, der forsker i digital litteratur ved AU og to biblioteksprofessionelle ved projektafhængige biblioteker har gennemlæst og kommenteret anbefalingerne.

Projektgruppens fem anbefalinger er fremlagt for Slots- og Kulturstyrelsen den 7. marts 2018 og fremgår af bilag 1.

I projekttilsagnet fra Slots- og Kulturstyrelsen blev der stillet krav om en undersøgelse af rettighedsspørgsmålet. Dette er imødekommet ved artiklen "Hvem har rettighederne til den digitale litteratur" bilag 2.

Som understøttelse af undersøgelsen af hvilken rolle den digitale litteratur kan spille i relation til digital dannelse, samt projektets anbefaling i den forbindelse, henvises herudover til Britta Riis Langdahls speciale "En undersøgelse af digital litteratur som meaning-making ressource i udviklingen af multi-literacies-kompetencer for unge i gymnasiet. Og en undersøgelse af, hvordan biblioteket i den kontekst kan indtage en understøttende rolle i et transdisciplinært perspektiv". Specialet indgår ikke direkte i projektet, men vi har løbende været i dialog med Langdahl og konklusionerne ligger helt i tråd med projektgruppens anbefalinger. Specialet giver en såvel empirisk, som teoretisk argumentation for den digitale litteraturs potentiale i relation til digital dannelse (eller multi literacy, som det benævnes i specialet).

Aktiviteter i relation til fokus 2

Det har i projektet været ambitionen at udvide såvel det nationale som det internationale netværk omkring digital litteratur, målet hermed har været dobbelt. Dels ønskede vi at styrke vores viden om digital litteratur ved at gå i dialog med internationale og nationale kompetencer på området, dels ønskede vi at sikre en bredere forankring af kompetence i relation til digital litteratur, således det ikke begrænsede sig til projektgruppen.

Nationalt har vi styrket vores videns-netværk ved løbende i projektperioden at samle forskere, forfattere og øvrige ressourcepersoner til drøftelse af de tre undersøgelsesfelter.

På internationalt niveau har vores indsats været fokuseret omkring vores deltagelse i Electronic Literature Organization (ELO) årlige internationale festival, der i 2017 fandt sted i Porto fra den 18-22 juli. Konferencen er den vigtigste begivenhed for forskere med interesse inden for digital litteratur. Folk fra hele verden deltager og programmet er enormt; oplæg, udstillinger og performances fra morgen til sen aften (<https://conference.eliterature.org/2017/festival>).

Projektgruppen blev optaget med et oplæg om vores arbejde med digital litteratur i regi af folkebibliotekerne, hvilket gav os anledning til at dele vores resultater og udfordringer (se powerpoint bilag 5). Vores udbytte af at deltage i festivalen, har været uvurderligt for tyngden og perspektiver i det videre arbejde. Festivalen er afgjort det bedste sted pt. at orientere sig i den digitale litteratur – også ud fra et folkebiblioteks perspektiv. Hertil kommer at der var stor interesse for vores arbejde med at sikre en bredere formidling af digital litteratur. Vi havde blandt andet et kaffemøde med formanden for ELO Dene Grigar, der udviste stor interesse for at dele vores resultater internationalt. Grigar havde ikke kendskab til andre, der udførte et lignende arbejde, og mente at mange kunne have glæde af det.

Projektgruppens tanker omkring etableringen af et nationalt netværk blandt personalet på landets folkebiblioteker, var som udgangspunkt rammesat med forbillede i Litteratursidens ambassadører. Det blev dog i dialogen med andre biblioteksansatte hurtigt klart for os, at vi ville nå langt bredere ud, ved at etablere et mindre forpligtende netværk. Vi oprettede derfor gruppen "Formidling af digital litteratur på folkebibliotekerne" på centralbibliotek.dk

(<https://centralbibliotek.dk/groups/formidling-af-digital-litteratur-pa-folkebibliotekerne>)

I gruppen på CB er der løbende udsendt nyhedsbreve og information om digital litteratur.

Projektgruppen har som supplement til netværksgruppen iværksat tre initiativer, der alle på forskellig vis understøtter bibliotekspersonalets kompetence på området.

- et webinar med anbefalinger af digital litteratur (<https://centralbibliotek.dk/onlineforlob/annes-anbefalinger-inspiration-og-viden-om-nye-skønlitterære-udgivelser-0>)
- en workshop om udstilling af digital litteratur (<https://centralbibliotek.dk/workshop/fra-til-3d-%E2%80%93-l%C3%A6s-udstil-formid-ny-interaktiv-litteratur>).
- et tema om digital litteratur på Litteratursiden.dk maj 2018 (<https://litteratursiden.dk/temaer/digital-litteratur>).

Aktiviteter i relation til tema 3

Lektørdtalelser er fortsat et væsentligt element i bibliotekernes litterære kredsløb, og det har derfor været essentielt at finde et format, som egnede sig til den digitale litteratur. I projektperioden er der udarbejdet 15 lektørdtalelser, de fleste af dem er udgivet som del af nyhedsbrevet og/eller indgår i temaet om digital litteratur på Litteratursiden.dk. Herudover er erfaringerne fra arbejdet med lektørdtalelser samlet i bilag 3 "Guidelines til lektørdtalelser på digital litteratur".

Se herudover nærmere vedr. lektørdtalelser bilag 1 under anbefaling nummer to.

En af den digitale litteraturs store styrker, set fra et folkebiblioteks perspektiv, er, at den i mange tilfælde er særdeles velegnet til udstilling. Hvor papirbogen står stille på hylden, folder den digitale bog sig ofte ud i lyd og billeder. I forbindelse med kuratering af værker til udstilling af digital litteratur, har vi dels afholdt en workshop om udstilling af digital litteratur, hvori en række kuraterede værker indgik, dels inkorporeret overvejelser omkring formidling i biblioteksrummet i forbindelse med såvel lektørdtalelserne, som i webinarer med anbefalinger af digital litteratur.

Herudover har vi i flere tilfælde bistået med sparring på både mulige og konkrete udstillinger med digital litteratur.

Succeskriterier og efterfølgende drift

Nedenfor gennemgås skematisk projektets resultater set i relation til de i projektbeskrivelsen opstillede succeskriterier og skitserede forventninger til den fremtidige drift.

Succeskriterier i relation til fokus 1

Succeskriterie:

"Advisory boardet kommer med konkrete anbefalinger i forhold til de 3 undersøgelsesfelter. Anbefalinger er udarbejdet med udgangspunkt i tidligere erfaringer, tests og samtaler med forfattere, forlag, forskere og andre relevante aktører fra bibliotekets og/eller den digitale litteraturs kredsløb"

Som det fremgår af bilag 1, samt mødet i Slots- og Kulturstyrelsen den 7. marts 2018 er dette succeskriterie indfriet.

Succeskriterier i relation til fokus 2

Succeskriterie:

"Partnerskabsaftale med ELO, der blandt andet forpligter parterne på gensidig erfarings- og vidensudveksling, sikrer at de danske resultater udbredes internationalt og giver adgang til internationale eksempler på digital litteratur."

Der har i projektet haft et godt og særdeles udbytterigt samarbejde med ELO i relation til konferencen, hvor vi fik adgang til stor viden på området og nye eksempler på digital litteratur, samt udbredt de danske resultater internationalt. Jf. "Aktiviteter i relation til fokus 2". Vores ambition om at etablere et egentligt partnerskab med ELO, strandede på det faktum, at vi i Advisory Boardet, grundet den korte udstrækning i tid, ikke udgjorde en stabil partner. Eksempelvis lå tidspunktet for den følgende konference uden for projektperioden. Vores forventning om at det vil være konstruktivt for folkebibliotekerne i Danmark at indgå i et samarbejde med ELO er dog kun blevet styrket.

Succeskriterie

"I mindst halvdelen af landets kommuner udvælges en medarbejder til at være ambassadør for den digitale litteratur på bibliotekerne. Med forbillede i Litteratursidens ambassadører, holdes den digitale litteraturs ambassadører up to date på området via nyhedsbreve og sikrer den videre formidling/forankring lokalt."

75% af ambassadørerne vurderer efter projektperioden at de er bedre klædt på til at formidle digital litteratur.”

Som det fremgår af ”Aktiviteter i relation til fokus 2” valgte vi med afsæt i dialog med en række biblioteksansatte en todelt model, der dels gjorde det muligt for en stor gruppe at snuse til området via gruppen på Centralbibliotek.dk, dels gjorde det muligt at dykke dybere ned i emnet via workshop, webinar og tema på Litteratursiden.dk.

Gruppen på CB fik hurtigt mange medlemmer og har i dag over 250 følgere. 80 % af alle kommuner er repræsenteret i gruppen.

Gruppen eksisterer fortsat og benyttes nu også af personer, der ikke indgik i projektet, til vidensdeling i relation til formidling af digital litteratur på folkebibliotekerne.

Til webinarer var 94 logget på (der kan sidde mere end én person pr. log in) og feedbacken via spørgeskemaerne var særdeles positiv og rigtig mange nævner, at de fik kendskab til et område de ikke tidligere havde viden om.

Til workshoppen brugte repræsentanter fra 12 af landets biblioteker en hel dag på at komme i dybden med udstilling af digital litteratur.

Succeskriterie i relation til fokus 3

Succeskriterie

”Der udarbejdes og formidles min. 15 lektørlignende udtalelser på danske eksempler på digital litteratur. Lektøruddtalelser fremgår i bibliotek.dk/Netpunkt.”

Der er i projektet udarbejdet 15 lektørlignende udtalelser i relation til projektet. Disse er formidlet via Litteratursiden.dk og/eller nyhedsbreve, men ikke via Netpunkt. Herudover er der udarbejdet en model for lektøruddtalelser på digital litteratur, således at det fremadrettet er muligt at fortsætte arbejdet med lektøruddtalelser på digital litteratur i et andet regi (jf, bilag 2).

Vi har i projektet haft en rigtig god dialog med DBC og afholdt flere møder – særligt med henblik på katalogisering. I relation til lektøruddtalelser på digital litteratur som fremgår af Netpunkt og fremadrettet udarbejdes af DBC, er svaret fra DBC, at det vil afhænge af en vurdering af behov, efterspørgsel, økonomi og ikke mindst om ressourcerne er tilgængelige for bibliotekerne.

Succeskriterie

”Der kurateres min. 10 digitale værker. Udstillinger med digital litteratur understøttes på min. 10 forskellige biblioteker.”

Projektgruppen har på webinarer, i flere af de lektørlignende udtalelser og særligt i regi af workshoppen i alt kurateret mere end 20 digitale værker egnet til udstilling. Til workshoppen blev 14 personer fra 12 forskellige biblioteker introduceret for overvejelser og greb i forbindelse med udstilling af digital litteratur, rundvist på en udstilling med digital litteratur og på anden vis understøttet i deres arbejde med formidling af digital litteratur i biblioteksrummet. Herudover er der ydet sparring på to større udstillinger om digital litteratur, dels i regi af Click festivalen i

Helsingør, dels en udstilling på Dokk1 i regi af LiteratureXchange, hvor blandt andet materialet fra Litteratursiden.dk indgik.

Den videre drift

Under centralbibliotekernes nye fokusområde "Digital Transformation" er et nyt projekt på vej: *Litteratur i digital transformation*. Bag projektet står hovedparten af medlemmerne i Advisory Boardet. Projektet bygget videre på flere af anbefalingerne fra Advisory boardet (især anbefalingerne 3, 4 og 5) og vil samle udviklingen af formidling, udstilling, skoletilbud og kompetenceudvikling i en sammenhængende proces.

Anbefaling 1 er drøftet med LitteraturSiden.dk, men der er ikke indgået nogen aftale.

Der er i samarbejde med DBC skabt et godt grundlag for at kunne implementere anbefaling 2, men det kræver at der arbejdes videre med det på et mere overordnet niveau.

Gruppen på centralbibliotek.dk for biblioteksansatte med interesse i bibliotekernes formidling af digital litteratur vil fortsat kunne benyttes til vidensdeling.

Kontaktperson vedr. rapporten

Navn: Lise Kloster Gram

Enhed: Aarhus Bibliotekerne

Email: Lkg@aarhus.dk

Telefonnr: 51231454

Anbefalinger til grundlag for fortsat arbejde i Slots- og kulturstyrelsens regi med en national strategi vedr. digital litteratur på folkebibliotekerne

Indledning

Det er Advisory boardets overbevisning at gennemførelsen af nedenstående anbefalinger vil resultere i, at folkebibliotekerne på sigt bliver den digitale litteraturs primære formidler både offline og online. Det vil sige, at folkebibliotekerne bliver det sted, hvor brugerne støder på alsidig og aktuel digital litteratur af høj kvalitet, og får inspiration og viden om digital litteratur, på samme niveau som det i dag er tilfældet med anden litteratur.

Men hvorfor formidle den digitale litteratur? Og er det overhovedet bibliotekernes opgave?

Den digitale litteratur² er i vækst, og såvel internationale som nationale eksempler på digital litteratur viser, at der kommer stadigt flere aktuelle og vedkommende værker af høj kvalitet. Harry Potter er efter sigende på vej i en Pokémon Go version, den norske TV serie "Skam" blev realiseret med et digitalt litterært spor og store forfattere både nationalt og internationalt har den digitale litteratur på listen over deres udgivelser. Digital litteratur er således ikke længere bare små eksperimenter, men en naturlig del af dagens litterære landskab.

På bibliotekerne kredser vi i disse år omkring den digitale dannelse og vigtigheden heraf synes ikke at stå til diskussion. Digital dannelse er som alle dannelsesbegreber en kompleks størrelse, der handler om helt konkret at være i stand til at bruge et NemID eller på anden måde udføre en digital handling. Men i mindst lige så høj grad handler digital dannelse selvfølgelig om at evne at forholde sig kritisk og nuanceret til de digitale medier og oparbejde en fornemmelse af det sociale og kulturelle rum i digitale sammenhænge. Ligesom den trykte bog til alle tider har dannet udgangspunkt for refleksioner over såvel form som indhold, gør den digitale litteratur det også. For at forstå en SMSnovelle må vi forholde os til SMS'ens sprog, form og udsigelse, ligesom vi i mødet med en fiktiv blog, forholder os til bloguniversets konventioner. Den digitale litteratur er litteratur som udfolder sig på alle de nye medier og med alle de nye 'sprog', som hører til. Derfor understøtter digital litteratur den enkeltes mediebevidsthed, digitale dannelse og kulturelle (selv)forståelse. At den digitale litteratur så ovenikøbet er litteratur, gør den næppe mindre relevant set ud fra et biblioteks perspektiv.

²Vi definerer i denne sammenhæng digital litteratur, som litteratur, der gør aktiv brug af de digitale platforme, den opstår på. Det vil sige at netlydbøger og e-bøger ikke inkluderes.

Baggrunden for anbefalingerne

Advisory Board for digital litteratur har siden maj 2016 haft til opgave at undersøge, hvordan den digitale litteratur bedst indsættes i et kredsløb, som bibliotekerne er i stand til at navigere i. Eller med andre ord, hvordan vi bedst stiller den digitale litteratur til rådighed for brugerne.

I vores undersøgelse har vi afholdt møder med en række aktører i kredsløbene omkring henholdsvis bibliotek og den digitale litteratur, deltaget i en international konference om digital litteratur, afholdt kurser for biblioteksansatte og været i dialog med såvel nationale som internationale forskere på området.

Vores undersøgelse peger, sammen med de erfaringer vi samlet set har gjort os med formidling af digital litteratur, overordnet meget entydigt på de følgende fem anbefalinger.

Advisory Board for digital litteratur anbefaler Slots- og Kulturstyrelsen:

Anbefaling 1: At der oprettes en selvstændig digital formidlingsplatform i regi af Litteratursiden.dk

Hvad

En selvstændig platform under Litteratursiden.dk, hvor den digitale litteratur formidles. Platformen skal indgå i tæt dialog med hovedsiden og indeholde de samme elementer (værk- og forfatteromtaler, artikler, lister). Platformen skal rumme kurateret indhold genereret af etablerede og nye producenter af digital litteratur og den digitale litteraturs formidlere. Eksempelvis omtale af nye værker og beskrivelser af workshops og udstillinger rundt på bibliotekerne.

Hvorfor

Vores samtaler med biblioteksansatte, brugere, forskere og forfattere bekræfter, at den største udfordring lige nu er, at den digitale litteratur er hjemløs og ikke indgår i de kredsløb, vi normalt orienterer os i. Forfatterne har ikke noget sted, hvor de kan fortælle om deres værker. Interesserede brugere og biblioteksansatte har ikke noget sted, hvor de kan søge ny viden. Litteratursiden.dk bruges bredt af bibliotekarere, litteraturformidlere og læsere. Det er oplagt, at platformen skal etableres i regi af Litteratursiden.dk, idet det markerer, at den digitale litteratur er en naturlig del af samtidens litteratur. Samtidig giver placeringen på Litteratursiden.dk mulighed for en positiv integration mellem fysisk og digital litteratur i forhold til såvel målgrupper som værker. Eksempelvis kan man forestille sig, at anbefalingslisterne på Litteratursiden indeholder en blanding af fysiske og digitale værker, samt at den digitale litteratur altid er repræsenteret med et eller flere værker i månedens tema. Der er overordnet fire årsager til, at vi anbefaler, at den digitale litteratur ikke blot integreres på den nuværende site, men får sin egen selvstændige underside.

1. Den digitale litteratur er langt mindre etableret end den trykte litteratur og kræver derfor en særlig opmærksomhed.
2. For at sikre at de målgrupper, der opsøger siden med interesse for eksempelvis gaming eller coding, ikke lader sig afskrække (det kræver herudover et målgruppeorienteret opsøgende arbejde).
3. Den digitale litteraturs afsendere efterspørger et samlingspunkt, hvor de kan søge sparring og gøre opmærksom på egne og andres værker.
4. Den digitale litteratur stiller andre krav til præsentation og formidling med eksempelvis video, animation og andre visuelle elementer.

Hvordan

DDB ansøges om penge til udviklingen af platformen. Ansøgningsfrist 18. oktober 2018. Vi anbefaler, at ansøgningen realiseres i samarbejde med Litteratursiden.dk. Når platformen er etableret, ansøges DDB om at bidrage med driftsmidler svarende til X antal timer.

DDB har tidligt i projektperioden vist interesse for projektet og opfordret os til at søge penge i deres puljer til udviklingen af en digital platform.

Anbefaling 2: At den digitale litteratur katalogiseres, og at der udarbejdes lektøruddtalelser på den

Hvad

Vi anbefaler, at den digitale litteratur fremadrettet katalogiseres af DBC. Som hovedregel vil værkerne kunne indgå i basen som links.

Vi anbefaler, at der fremadrettet udarbejdes lektøruddtalelser på de digitale værker på linje med lektøruddtalelser på anden litteratur.

Hvorfor

Digital litteratur er litteratur. Derfor skal det være muligt for bibliotekets brugere at søge den frem i basen, og derfor skal bibliotekets ansatte kunne orientere sig i den ved hjælp af lektøruddtalelser. Den digitale litteratur kommer i et stadigt voksende antal former og vores undersøgelser viser, at det vil være ekstremt kompliceret, i nogle tilfælde måske umuligt, at få værkerne til at indgå i bibliotekets samling, som noget der kan lånes ud på lige fod med bøgerne. Det skyldes de digitale udgivers meget forskelligartede tekniske setup og store diversitet i forhold til rettighedsspørgsmålet. Vi anbefaler derfor, at katalogiseringen bygger på beskrivelser og billeder af værket, samt links der fører hen til sider, hvorfra værkerne kan opleves/downloades/købes. Bibliotekets forpligtelse til at stille materialer til rådighed indfries således i første omgang ved en formidling af, at disse materialer eksisterer.

Hvordan

Så længe omfanget ikke overstiger 20-30 antal værker pr. år, kan DBC varetage opgaven med katalogisering inden for den nuværende aftale.³ I forhold til udarbejdelse af lektøruddtalelser vil realiseringen ifølge DBC være afhængig af en vurdering af behov, efterspørgsel, økonomi og ikke mindst om ressourcerne er tilgængelige for bibliotekerne

³ DBC's registreringsindsats og ressourceforbrug af digital litteratur kan holdes inden for det, der er aftalt og beskrevet i Tillægsaftale 3 fra marts 2011 (punkt 5)

https://slks.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/nationale_ordninger/nationalbibliografien/Til_laegsaftale_3.pdf og beskrevet mere konkret i "Optagelse af netdokumenter i Nationalbibliografien – en konkretisering"

https://slks.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/nationale_ordninger/Nat.bibl.aftale/nota ter_om_tillaegsaftale_hhh_2_x.pdf

Vi har i projektperioden i samarbejde med DBC gjort forsøg med såvel katalogisering som lektøruddtalelser og har udarbejdet en model for lektøruddtalelser.

En udfordring vil være at få meldt værker ind til katalogisering. På sigt vil denne opgave kunne varetages af bidragsydere og ansvarlige bag formidlingsplatformen på Litteratursiden.dk, såfremt driften støttes. En anden udfordring er selve katalogiseringen. Vi har i projektet haft en god dialog med DBC omkring katalogisering og vi har i samråd lavet forsøgskatalogisering af ti forskellige digitale værker. Forsøgene viser at der er behov for fagpersoner, der er i stand til at koble viden om digital litteratur med viden om katalogisering, for at sikre en både brugervenlig og præcis katalogisering.

Anbefaling 3: At der etableres en årlig prisuddeling for digital litteratur

Hvad

Vi anbefaler Slots- og Kulturstyrelsen at understøtte en årlig konkurrence og prisuddeling for digital litteratur: *Årets bedste udgivelse af digital litteratur*.

Forslag indsendes efter et offentligt 'call' og en udvalgt jury vælger det mest kvalificerede værk efter fastsatte kriterier som fx litterær kvalitet, udnyttelse af digitale muligheder og tilgængelighed.

Prisuddelingen følges af formidling på Litteratursiden.dk og mulighed for at udstille de indsendte værker på alle landets folkebiblioteker. Ved indsendelse af værker giver afsender tilladelse til, at værkerne kan vises på danske folkebiblioteker i fx 2 år frem.

Dette muliggør rettighedsmæssigt, at prisuddelingen følges af lokalt forankrede udstillinger på landets folkebiblioteker.

Hvorfor

Erfaringerne fra Electronic Literature Organization, udviklingsprojektet *DigiRum* støttet af Slots- og Kulturstyrelsen og EU-projektet *Turn on literature* peger enstemmigt på, at en prisuddeling kan incitere følgende positive effekter:

- Danne incitament til skabelse af nye digitale værker og dermed understøtte vækstlaget for dansk digital litteratur
- Skabe øget opmærksomhed blandt læsere og formidlere
- Forenkle rettighedsspørgsmålet i forbindelse med udstilling af digital litteratur.
- Danne udgangspunkt for undervisningsforløb med fokus på digital dannelse (se mere under anbefaling 4)

Hvordan

Prisen kan realiseres, når følgende aspekter er afklaret:

- Prisens profil og målgruppe. Skal prisen eksempelvis være dansk, nordisk eller international?

- Hvem skal der samarbejdes med? Eksempelvis Electronic Literature Organization, Blixen prisen, litteraturfestivaler og/eller kommercielle partnere.
- Hvem skal realisere prisen og de omkringliggende formidlingsaktiviteter?

Anbefaling 4: At der etableres undervisningsforløb i digital litteratur målrettet skole- og gymnasiale klasser med fokus på digital dannelse

Hvad

I regi af prisuddelingen udvikles to undervisningsforløb med fokus på digital dannelse. Det ene forløb finder sted inden prisuddelingen og inviterer til, at børn og unge selv kan skabe digital litteratur. Det andet forløb tager udgangspunkt i ti shortlistede værker og kobles med prisuddelingens formidlingsaktiviteter på Litteratursiden.dk og evt. udstilling på det lokale bibliotek.

Hvorfor

Flere af de forskere vi har talt med, såvel danske som internationale, peger på, at den digitale litteratur er en oplagt indgangsvinkel til refleksioner omkring vores digitale virkelighed. Dette stemmer overens med vores egne erfaringer med undervisningsforløb om digital litteratur. Koblingen mellem litteratur og digital dannelse synes oplagt i en bibliotekskontekst, hvor begge dele opfattes som kerneopgaver.

Hvordan

Det anbefales, at opgaven varetages af de samme personer, som skal varetage prisuddelingen. Der foreligger i øvrigt allerede flere afprøvede forløb, som kræver bearbejdning, deling og understøttelse bibliotekerne imellem.

Anbefaling 5: Fortsat kompetenceudvikling af bibliotekspersonalet

Hvad

Vi anbefaler en fortsat kompetenceudvikling af bibliotekspersonalet varetaget af Centralbibliotekerne (CB). Kompetenceudviklingen skal fokusere på kendskab til og formidling af digital litteratur til både børn, unge og voksne.

Vores erfaring i Advisory Boardet viser, at kompetenceudviklingen potentielt kan indeholde:

- En årlig workshop om udstilling og formidling af digital litteratur og/eller en temadag med forfattermøder o.lign. om digitale trends inden for litteratur

- 4 årlige nyhedsbreve om digital litteratur og anden relevant aktivitet i CB-gruppen
"Formidling af digital litteratur på folkebibliotekerne"

Herudover anbefales det, at en mindre gruppe repræsentanter for bibliotekerne hvert andet år deltager i Electronic Literature Organizations konference.

Hvorfor

De biblioteksansatte er det helt afgørende led for at skabe kontakt mellem den digitale litteratur og bibliotekets brugere, men den digitale litteratur er også et nyt felt for langt de fleste biblioteksansatte. Derfor er det afgørende, at de biblioteksansatte opkvalificeres på området og får mulighed for intern erfaringsudveksling.

Centralbibliotekerne har til opgave at skabe sammenhæng bibliotekerne imellem, sætte ny viden i spil samt at understøtte kompetenceudviklingen. Vi anbefaler derfor, at opgaven varetages i CBregi.

Flere af Advisory Boardets medlemmer har gentagne gange deltaget i Electronic Literature Organizations konference. Det er med afsæt heri vores overbevisning, at der ikke på nuværende tidspunkt findes noget bedre sted at holde sig orienteret på området og høste internationale input til vores konkrete udfordringer. Samtidig er det en god platform for udbredelse af danske erfaringer på området.

Hvordan

CB arrangerer en årlig workshop, temadag eller lignende og sørger for at sende relevant personale af sted til ELO-konferencen.

CB er opmærksomme på at inddrage perspektivet med digital litteratur generelt i deres understøttelse af bibliotekerne, evt. ved at kompetenceudvikle en medarbejder til digital litteratur-konsulent.

Indtil der findes et fælles referencepunkt for bibliotekspersonale med interesse for digital litteratur (jf. anbefaling 1), kan interessen opretholdes gennem nyhedsbreve og anden information i den nuværende netværksgruppe på CB (Formidling af digital litteratur på folkebibliotekerne).

Der er oparbejdet et givende samarbejde med forskere på feltet, som oplagt kan være med til at understøtte kompetenceudviklingen.

Bilag 2: Vedr. rettigheder til den digitale litteratur

Hvem har rettighederne til den digitale litteratur?

Digital litteratur er et begreb uden klart afgrænsede definitioner. Tilmed finder den sted på et stadigt voksende antal platforme efterhånden som vores digitale rum ekspanderer. Hver gang et nyt socialt medie vinder frem, eller der bliver opfundet et nyt digitalt device, opstår muligheden for en ny type digital litteratur. Den digitale litteratur kan således opdeles i et stigende antal typer og undertyper, og hver type indeholder potentielt særegne svar på rettighedsspørgsmålet. Svaret på spørgsmålet om, hvem der har rettighederne til den digitale litteratur, er således både foranderligt og ekstremt komplekst.

Spørgsmålet om den digitale litteraturs ophavsret rækker tilmed langt udover den digitale litteratur, for det handler på et langt højere plan om de mange nye problematikker vedr. ophavsret, der opstår i en digital verden, hvor alt med et enkelt klik kan linkes til og deles, og hvor de forskellige dele kan være indlejret i hinanden på uigennemskuelig vis. Verden over arbejder jurister på at klarlægge området, men der er stor usikkerhed og mange sager prøves i disse år ved domstole.

Visning og henvisning

I forhold til bibliotekernes formidling af digital litteratur er det næppe produktivt at afvente klare svar på området. Løsningen må i stedet være at rette sig efter nogle overordnede pejlemærker. Der skelnes mellem direkte visning såvel på hjemmeside som i biblioteksrummet og henvisning via links. Helt overordnet gælder, at man altid bør spørge rettighedsindehaveren om tilladelse til at vise værket, ligesom man skal have tilladelse til at benytte billeder og screendumps af værket. Også selv om værket ligger frit tilgængeligt på nettet.

Det er som udgangspunkt tilladt at henvise til et værk med et link, så længe linket ikke rettes mod et andet publikum, end det værket oprindeligt var tiltænkt. Det vil sige at man gerne må linke til en offentlig tilgængelig hjemmeside, men ikke direkte til indhold på en side, der kræver log in eller betaling. Bemærk at der her er en stor gråzone, hvad angår sociale medier, hvor graden af offentlighed varierer og tilmed kan afhænge af den enkeltes privatlivsindstillinger.

Nedenfor har vi meget skematisk og ufuldstændigt opdelt den digitale litteratur i fem typer.

Type	Visning	Henvisning
Digital litteratur på frit tilgængelige websider	Man bør spørge rettighedsindehaveren	Tilladt uden tilladelse fra rettighedsindehaveren
Digital litteratur med adgang mod betaling.	Tilladt efter aftale med rettighedsindehaverne.	Det er tilladt at henvise til siden, hvor betalingen kan foretages. Det er ikke tilladt at henvise til sider, der ligger bag betalingsmuren.
Digital litteratur på sociale medier	Tilladt efter aftale med rettighedsindehaveren	Tilladt med tilladelse fra rettighedsindehaveren. Gråzone uden tilladelse
Digital litteratur i apps	Apps vises i stor stil på Ipads i biblioteksrummet, men det har ikke i projektet været muligt entydigt at afklare om det rent faktisk er lovligt.	Det er kun tilladt at henvise til stedet, hvor apps kan købes/downloads.
SMSlitteratur	Tilladt efter aftale med rettighedsindehaveren	Det er tilladt at henvise til stedet, hvorfra SMSlitteraturen (med eller uden betaling) kan rekvireres

Hvem ejer værket?

Som det fremgår af ovenstående skema vil det ofte være påkrævet at indhente tilladelse fra rettighedsindehaveren, men også afklaring af, hvem der har rettighederne, kan i sig selv åbne op for endnu et kompleksitetsniveau. Meget af den digitale litteratur er multimodalt, hvilket betyder at der ofte indgår musik, film, animationer eller andet, der er udarbejdet af andre end dem der står anført som forfatterne. Og hvis er rettighederne, hvis indholdet ligger på en platform, som er ejet af tredjepart, eks. Facebook eller AppStore? Og hvad med samskabte værker set i lyset af EU's nye persondataforordning?

Henvisninger og konkurrence

Det er nemt at miste modet til at formidle digitale litteratur i bunken af ubesvarede rettighedsspørgsmål. Men helt så galt behøver det ikke at gå. Som det fremgår er det i de fleste tilfælde tilladt at henvise med link, hvilket helt oplagt kan benyttes i forbindelse med visninger i det nationale bibliotekskatalog og i diverse formidlinger på nettet. I forbindelse med udstillinger i biblioteksrummet er en god metode, at få forfatterne til at skrive under på at de har rettighederne til værker og giver tilladelse til at værkerne kan vises det angivne sted i det angivne tidsrum.

Roskilde Bibliotek har i den sammenhæng gode erfaringer med at udskrive konkurrencer, hvori det formuleres således, at bidragsyderne ved tilmeldingen til konkurrencen giver tilladelse til, at værket kan vises et specificeret sted på et specificeret tidspunkt. ELO gør i forbindelse med deres udstillinger brug af en lignende metode.

Eksempel på tekst til konkurrence udarbejdet af Roskilde Bibliotek fremgår af bilag 4.

Bilag 3: Lektørdtalelser

Model for lektørdtalelser på digital litteratur

Målgruppe:

- slutbrugere og sekundært bibliotekarer. Dette skyldes, at vi samtidig ønsker at bruge lektørdtalelser som omtaler af værket, der også kan fungere på Litteratursiden.

Indhold:

- Lektørdtalelsen skal indeholde billede/screenshot/video eller lign. til beskrivelse af værket.
- Lektørdtalelsen skal indeholde forslag til emneord, der angiver genrebegreber (snapchat, twitter, app...). Generelt emneord: digital litteratur.

Format:

- Længden følger anmeldelser på Litteratursiden: ca. 2500-3000 tegn. De første ti linjer opsummerer det samlede billede (lig Litteratursidens anmeldelser) og kan bruges separat i Netpunkt.
- Bibliotekaren tilgodeses som læser i særskilt miniafsnit om, hvad værket minder om, sværhedsgrad og hvordan den vil opleves af målgruppen. Fx 1-2 sætninger om hvordan værket kan formidles. Det kan være at pege på, hvordan værket kan formidles i rummet, eller i hvilken kontekst, det er oplagt at formidle det.
- Udtalelsen skal både forholde sig til formen ('det digitale aspekt') og indholdet ('historien', 'det litterære') og samspillet mellem dem. Der skal være plads til både guiden ('sådan kan du gå til dette værk') og læsningen (beskrivelse af oplevelse, analyse og evt. tolkning) i lektørdtalelsen. Vurderes i relation til sin genre og målgruppe.
- Udtalelsen må gerne indeholde en form for perspektivering til bogsamlingen eller litteraturhistoriske referencer. En form for 'Hvis du kunne lide denne...' eller 'Andre værker om det samme' på samme måde, som det findes i Netpunkt (en henvisning til anden relevant litteratur til målgruppen inden for emnet/genren).

Bilag 4: Åben invitation til udstilling

Google Forms

I've invited you to fill in a form:

Tænd litteraturen - Åben invitation til udstilling

Samfundet bliver i stigende grad digitaliseret. Hvordan påvirker det, den måde vi skriver og læser litteratur? Roskilde Bibliotekerne og EU-projektet Turn on Literature søger danske digitale værker til en udstilling med digital litteratur.

Her kan du sende dit bidrag til den internationale udstilling - Tænd Litteraturen.

Digital litteratur er ikke e-bøger, men derimod værker, som:

- er født digitale
- gør særlig og bevidst brug af et digitalt medie
- kan ændre sig
- kræver brugerens interaktion for, at de giver mening
- har fokus på sprog og har sprogligt overskud

Kriterier for indsendte værker

Værket må ikke være ældre end 2 år.

Værket skal kunne udstilles på et bibliotek.

Værket skal kunne vises på enten en skærm, en tablet eller som en projektion.

Værket skal være færdigudviklet ved indsendelse og skal nemt kunne afspilles/læses

En digital kopi af værket til brug på biblioteket og til online visning forventes.

Værket skal være på dansk.

Værkets målgruppe skal være unge voksne eller voksne.

Udvælgelse af værker

Blandt de indsendte bidrag bliver 3-5 værker udvalgt til udstilling. Det bedste værk modtager et udstillingshonorar på 2000 kr. For de øvrige udstillede værker er honoraret 1000 kr.

Udvælgelseskomitéen består af:

Ursula Andkjær Olsen, forfatter

Allan Thomsen Volhøj, bibliotekar

Ann Luther Torp, bibliotekar

Martin Campostrini, digital udvikler

Hvis dit værk bliver udvalgt, giver du Roskilde Bibliotekerne (og 2 samarbejdende biblioteker henholdsvis Norge og Rumænien) lov til at udstille værket i hele udstillingsperioden (minimum 5 uger).

Bemærk

Roskilde Bibliotekerne kan hjælpe med den fysiske opstilling på biblioteket, men ikke med kodning.

Datoer

Udstillingsperiode i Roskilde: 4. oktober – 13. november 2017

Deadline for indsendelse af værket: 1. august 2017

Annoncering af udvalgte værker: 29. august 2017

Kontakt

Allan Thomsen Volhøj

allantv@roskilde.dk

Bilag 5: Power point præsentation ved ELO-konference i Porto juli 2017